

ACADEMIA DE STUDII ECONOMICE BUCURESTI
FACULTATEA DE CIBERNETICĂ, STATISTICĂ ȘI INFORMATICĂ ECONOMICĂ

Banca Națională a României

– Gestionare riscurilor bancare –

1. Cadru legal

Regulamentul B.N.R. nr. 3/1995 privind condițiile și modul de efectuare a refinanțării societăților bancare de către B.N.R.

Norme B.N.R. nr. 10/1996 de lichiditate valutară.

Legea bancară nr. 58/1998.

Legea nr. 101/1998 privind statutul Băncii Naționale a României.

Legea nr. 129/1998 privind falimentul băncilor.

Regulamentul B.N.R. nr. 4/1998 (republicat) privind regimul rezervelor obligatorii.

Norma B.N.R. nr. 4/1998 privind capitalul social minim al băncilor.

Norma B.N.R. nr. 3/1998 privind plafoanele tehnice de garantare unilaterală.

Norma B.N.R. nr. 8/1999 privind limitarea riscului de credit al băncilor.

Norma B.N.R. nr. 7/1999 privind modificarea ratei rezervelor minime obligatorii.

Circulara B.N.R. nr. 15/1999 privind modificarea Regulamentului nr 4/1998 privind regimul rezervelor minime obligatorii (republicat).

Regulamentul nr. 1/1999 reglementează modul de organizare și funcționare al Centralei Riscurilor Bancare.

Regulamentul nr. 1/2000 privind operațiunile pe piața monetară efectuate de B.N.R. și facilitățile de creditare și de depozit acordate de către aceasta băncilor.

Ordonanța de urgență a Guvernului nr. 97/2000 privind organizațiile cooperative de credit, modificată și completată prin Ordonanța de urgență a Guvernului nr.272/2000.

Regulamentul nr. 1/23.02.2001 privind reglementarea organizării și funcționării la B.N.R. a Centralei Incidentelor de Plăți.

Circulara nr. 31/07.02.2001 care stabilește ratele dobânzilor plătite la rezervele minime obligatorii oferite perioadelor de aplicare din luna februarie 2001.

Circulara nr. 31/07.02.2001 care modifică și completează prevederile Planului de Conturi pentru societățile bancare și ale normelor metodologice de utilizare a acestuia.

2. Risc Bancar

Istoric:

Caracteristica lumii contemporane este incertitudinea. Mediul economic, cel monetar, cel financiar bancar sunt permanent supuse unei concurențe acerbe. Astăzi băncile sunt privite de către specialiști, și nu numai, ca fiind acele instituții care administrează **riscul**. Această caracterizare dată băncilor se datorează în special faptului că orice operațiune financiar-bancară pe piața internă și internațională este supusă acțiunii unui ansamblu de **factori de risc** independenți.

Până la începutul anilor '80 comunitatea financiar-bancară privea unilateral problema riscului numai din punct de vedere al creditului. Gestionarea riscurilor bancare se reducea la riscul de creditare, acest lucru fiind posibil datorită stabilității relative a sistemului financiar. Această stabilitate caracteristică acelor ani era posibilă în primul rând datorită existenței și funcționării *sistemului monetar internațional de la Bretton-Woods*. Acest mecanism controla fluctuațiile cursurilor valutare, iar ratele dobânzilor nu variaua prea mult tocmai datorită politicilor monetare duse de băncile centrale în conformitate cu interesele imediate ale statelor debitoare. Reglementările monetar-valutare, practicile anticoncurențiale de tip cartel și nu în ultimul rând inerția deponenților, limitau în acea perioadă concurența pe piața depozitelor bancare generând o relativă stabilitate a ratelor dobânzilor. La sfârșitul anilor '70 situația se schimbă. Explozia prețului petrolului și dependența crescândă a statelor occidentale de sursele de materii prime din Orient au generat un proces inflaționist care a dus la fluctuații mari ale ratelor nominale ale dobânzilor. În același timp, prin abolirea sistemului de la Bretton-Woods, volatilitatea cursurilor valutare crește, acestea devenind factori importanți de stabilire a performanțelor globale ale societăților bancare. Mediul concurențial a fost și el supus unor schimbări datorită în special suprimării controlului asupra transferurilor internaționale de capital și modificării structurii costurilor bancare. Toți acești factori i-au determinat atât pe specialiști cât și pe practicieni, să recunoască existența unei multitudini de factori de risc (riscul lichidității, riscul de capital, riscul ratelor dobânzilor, riscul valutar, riscul tranzacției, riscul de afacere).

Dar ce înțelegem totuși prin risc bancar?

Cel mai simplu spus, **riscul bancar** este probabilitatea ca într-o tranzacție să nu se obțină profitul așteptat și chiar să apară o pierdere.

Riscul bancar mai poate fi definit ca fiind probabilitatea de producere a unui eveniment cu consecințe adverse pentru subiect.

3. Principalele tipuri de riscuri bancare

Clasificarea riscurilor bancare

În literatura de specialitate există o serie de clasificări după cum urmează:

- 1) În funcție de *caracteristica bancară*:
  - a) riscuri financiare (riscul de lichiditate, riscul de capital);
  - b) riscuri de prestare (riscul operațional, riscul tehnologic, riscul introducerii de noi produse);
  - c) riscuri ambientale (riscul de fraudă, riscul economic, riscul legal).
- 2) În funcție de *geneză*:
  - a) risc de exploatare;
  - b) risc financiar;
  - c) risc de faliment.
- 3) În funcție de *natura lor*:
  - a) riscuri comerciale;
  - b) riscuri provocate de cauze de forță majoră;
  - c) riscuri politice;
  - d) riscuri valutare (de schimb valutar, rată a dobânzii).
- 4) În funcție de *expunerea la risc*:
  - a) riscuri pure = riscuri a căror expunere este generată de activități și procese bancare cu potențial de a produce evenimente care să se soldeze cu pierderi;
    - a.1. - riscuri fizice (distrugerii, accidente, avarii);
    - a.2. - riscuri financiare (generate de operațiunile bancare tradiționale);
    - a.3. - riscuri criminale și frauduloase (fraude, furturi, deturnări de fonduri);
    - a.4. - riscuri de răspundere (nerespectarea normelor bancare);
  - b) riscuri lucrative (speculative) = expunerea la risc este generată de încercarea de a obține profit maxim.
    - b.1. - riscuri de piață (variația condițiilor de piață);
    - b.2. - riscuri de afacere;
    - b.3. - riscuri de lichiditate (incapacitatea de a finanța operațiunile bancare curente).
- 5) În funcție de *caracteristica bancară*:
  - a. - riscuri financiare (generate de operațiile bancare tradiționale);
    - a.1. - riscul de creditare (probabilitatea neîncasării creditelor acordate);
    - a.2. - riscul de lichiditate;
    - a.3. - riscul de piață (variația ratei dobânzilor, riscul valutar, etc.).

Clasificarea riscurilor bancare în conformitate cu prevederile Băncii Reglementelor Internaționale:

- a) Riscuri financiare:
  - riscul ratei dobânzii;
  - riscul cursului de schimb;
  - riscul de lichiditate;
  - riscul titlurilor cu venit variabil.
- b) Riscuri legate de parteneri:
  - riscul clienței;
  - riscul apărut pe piața interbancară;
  - riscul de țară;
  - riscul de credit (furnizor, piață).
- c) Riscul comercial:
  - riscul de produse;
  - riscul serviciilor;
  - riscul de piață;
  - riscul de imagine.
- d) Riscuri legate de forța de muncă
- e) Riscuri operaționale și tehnice:
  - calitatea operațiunilor;
  - nivelul de informatizare și telecomunicații.
- f) Riscul gestiunii interne:
  - riscul de reglementare;
  - riscul de deontologie;
  - riscul de strategie;
  - riscul de insuficiență funcțională;
  - riscul resurselor umane;
  - riscul de comunicare;
  - riscul controlului intern total și financiar .

Riscul de lichiditate

Lichiditatea:

- capacitatea activelor de a se transforma rapid și cu cheltuială minimă în monedă lichidă (numerar și disponibil în cont);
- capacitatea băncii de a-și finanța operațiile curente.

Lichiditatea este o proprietate generală a activelor bancare, o problemă a gestiunii activelor și pasivelor bancare.

Apariția acestui tip de risc este datorată în principal următoarelor *cauze*:

- situația economiei reale;
- influența mass-media;

- indisciplina financiară a agenților economici;
- dependența pe piața financiară;
- necorelarea între scadențele depozitelor și ale creditelor.

Gestionarea lichidității bancare

Trezoreria oricărei societăți bancare are ca principal atribut gestionarea lichidității. Aceasta se realizează prin:

- Gestionarea poziției monetare;
- Gestionarea poziției lichidității;
- Elaborarea și analiza „Raportului de lichiditate”.

A. Gestionarea poziției monetare

Prin poziția monetară înțelegem valoarea la un moment dat a activelor lichide.

Gestionarea poziției monetare presupune:

- asigurarea încadrării în nivelul minim al rezervei obligatorii;
- identificarea tuturor tranzacțiilor importante care afectează disponibilul în cont curent la banca centrală;
- efectuarea tuturor operațiunilor necesare pentru a contrara influența tranzacțiilor asupra poziției monetare.

Rezervele minime obligatorii

Caracteristici generale:

- sunt determinate de normele autorității monetare în funcție de structura depozitelor bancare;
- sunt un factor de risc suplimentar pentru bănci deoarece se stabilesc în funcție de obiectivele politicii monetare, de control al masei monetare;
- nu sunt active lichide;
- nu pot fi folosite pentru a acoperi o creștere a cererii de credite sau de depozite;

Potrivit art. 1 di Legea nr. 58/1998, „băncile trebuie să mențină rezerve minime obligatorii, în lei și în valută, în conturi descrise la Banca Națională a României”. Prin Regulamentul B.N.R. nr. 4/98 privind regimul rezervelor minime obligatorii. În cadrul acestor reglementări legale sunt definiți o serie de termeni specifici a căror cunoaștere este absolut necesară:

a) rezervele sunt disponibilități ale băncii, în lei și în valută, păstrate în conturi descrise la B.N.R.;

b) baza de calcul este nivelul mediu, pe perioada de observare, la elementelor de pasiv din bilanțul societăților bancare asupra cărora se aplică rata rezervelor obligatorii;

c) perioada de observare este intervalul de timp pentru care se determină baza de calcul;

d) perioada de aplicare este intervalul de timp în care trebuie menținut în conturile la B.N.R. nivelul prevăzut al rezervei minime obligatorii;

e) nivelul calculat al rezervelor minime obligatorii reprezintă produsul dintre baza de calcul și rata rezervelor minime obligatorii;

f) nivelul prevăzut al rezervelor obligatorii este soldul mediu zilnic pe care banca trebuie să-l înregistreze în contul în care se mențin rezervele minime obligatorii;

g) nivelul efectiv al rezervelor îl constituie soldul mediu zilnic înregistrat de bancă în contul în care se mențin rezervele minime obligatorii în perioada de aplicare; determinarea soldului mediu zilnic se face luând în calcul numărul de zile calendaristice din perioada de aplicare;

h) nivelul minim prevăzut al rezervelor îl reprezintă soldul minim zilnic al contului în care se mențin rezervele minime obligatorii, la atingerea căruia băncile nu mai pot face plăți și se calculează prin aplicarea unei cote procentuale asupra nivelului prevăzut al rezervelor minime obligatorii aferente perioadei de aplicare;

i) nivelul maxim prevăzut al rezervelor îl reprezintă soldul maxim zilnic al contului în care se mențin rezervele minime obligatorii și se calculează prin aplicarea unei cote procentuale asupra nivelului prevăzut al rezervelor minime obligatorii aferente perioadei de aplicare;

j) excedentul de rezerve îl reprezintă diferența pozitivă dintre nivelul efectiv prevăzut al rezervelor minime obligatorii;

k) deficitul de rezerve îl reprezintă diferența negativă dintre nivelul efectiv și nivelul prevăzut al rezervelor minime obligatorii;

l) deficitul de rezerve îl reprezintă diferența negativă dintre nivelul efectiv și cel prevăzut al rezervelor minime obligatorii. În cazul în care o bancă înregistrează deficit de rezerve, B.N.R. poate aplica una din următoarele sancțiuni:

- avertisment scris băncii;
- amendă aplicată băncii, cuprinsă între 0,1-1% din capitalul social al băncii, respectiv capitalul din dotare și/sau amendă, cuprinsă între 1-16 salarii medii pe bancă în luna precedentă, aplicabilă administratorilor, directorilor sau cenzorilor;
- limitarea operațiunilor băncii.

Constituirea rezervelor minime obligatorii

Băncile sunt obligate să mențină în conturile deschise la B.N.R. nivelul prevăzut al rezervelor minime obligatorii ca medie zilnică pe durata perioadei de aplicare (luna calendaristică).

Nu sunt incluse în calculul mediei zilnice sumele care depășesc nivelul maxim prevăzut al rezervelor.

Rezervele minime obligatorii se calculează și se mențin astfel:

a) în lei, în contul curent al băncii deschis la centrala B.N.R. pentru mijloace bănești în lei;

b) în dolari SUA, în contul „LORO” al băncii, deschis la centrala B.N.R., pentru mijloace bănești în valută.

Este foarte important de reținut prevederea stipulată în articolul 8 al secțiunii a II-a a Regulamentului B.N.R. nr. 4/1998 și anume „costul eventualelor operațiuni de schimb valutar necesare băncilor pentru constituirea rezervelor în dolari SUA, ca și riscul valutar generat de aceste operațiuni, sunt suportate în întregime de banca în cauză”.

Nivelul efectiv al rezervelor minime obligatorii trebuie să fie egal cu cel prevăzut, nefăcându-se compensări între depășirea și neîndeplinirea rezervelor în lei și în valută. În cazul în care o bancă înregistrează un deficit de rezerve, acesta se va adăuga la nivelul calculat al rezervelor minime obligatorii ale perioadei următoare (rezerva minimă obligatorie a perioadei de aplicare = deficitul de rezerve al perioadei de aplicare precedente + nivelul calculat al perioadei de aplicare curente).

Sunt asimilate la deficitul de rezerve, sumele zilnice cu care băncile se situează sub nivelul prevăzut al rezervelor. În cazul în care o societate bancară înregistrează deficit de rezerve timp de două luni consecutiv, este supusă unei supravegheri prudențiale prin inspecție la sediul băncii din partea B.N.R.

O altă problemă o constituie ratele minime obligatorii care sunt stabilite de către B.N.R. în funcție de obiectivele sale de politică monetară fiind comunicate societăților bancare cu cel puțin 7 zile înainte de perioada de aplicare. De fapt, rata rezervei minime obligatorii reprezintă un instrument de politică monetară a autorității centrale prin care aceasta influențează în special politica creditului. Conform Regulamentului B.N.R., autoritatea monetară centrală, în funcție de obiectivele sale, poate stabili rate diferite pentru anumite elemente ale bazei de calcul. În acest caz nivelul minim obligatorii se determină prin însumarea nivelurilor aferente fiecărui element al bazei de calcul.

Așa cum am menționat la începutul acestui subcapitol destinat rezervei minime obligatorii, singurul element al poziției monetare remunerat este tocmai această rezervă minimă obligatorie. Remunerarea rezervei minime obligatorii se face de către B.N.R. prin stabilirea și modificarea ratei dobânzii. Aceasta este stabilită de către B.N.R. prin stabilirea și modificarea ratei dobânzii. Aceasta este stabilită prin circulară și trebuie să se situeze cel puțin la

nivelul ratei dobânzii medii la depunere la vedere practicate de bănci. Această rată medie se calculează lunar, distinct pentru lei și pentru valută, ca medie ponderată, pe baza datelor transmise de bănci. Soldurile depunerilor la vedere, inclusiv cele neremunerate, precum și ratele dobânzilor aferente, sunt cele din ultima zi a perioadei de observare. Totodată B.N.R. nu bonifică dobândă pentru excedentul de rezerve. La calcularea dobânzilor anul se consideră de 360 de zile.

Plata dobânzilor la rezervele minime obligatorii se face în prima zi lucrătoare după terminarea perioadei de aplicare pentru care s-a făcut calculul.

Regulamentul B.N.R. nr. 7/1998 mai prevede o serie de elemente legate de raportarea și verificarea raportării rezervelor minime obligatorii, precum și sancțiuni pentru abateri.

Constatarea de rezerve minime obligatorii are drept scop asigurarea lichidității minime, precum și aplicarea politicii băncii centrale legată de restrângerea creditului în economie în condițiile existenței ratei inflației.

B. Gestionarea poziției lichidității

Poziția lichidității se determină ca diferența între volumul activelor lichide și pasivelor volatile.

Pentru a estima poziția lichidității putem să anticipăm:

- fie o creștere mai rapidă a nevoilor de credite față de volumul depozitelor, rezultând o nevoie suplimentară de lichiditate pe termen lung care se poate reduce prin diminuarea marjei lichidității sau prin împrumut;
- fie o creștere a necesarului de credite, mai lentă decât cea a volumului depozitelor, rezultând un plus de lichiditate pe termen lung care poate fi folosit pentru majorarea marjei lichidității sau pentru finanțarea plasamentelor bancare.

Poziția lichidității (Active lichide – Pasive volatile)

- indicator deviat din practica gestiunii de trezorerie;
- calculat pentru acoperirea nevoilor de lichiditate pe termen scurt;
- se calculează pe zile, săptămâni și pe luni;
- optimizarea lui constă în realizarea unui echilibru între active lichide și pasive imediate;

Pot exista următoarele situații:

a) Când poziția lichidității este negativă, activele lichide sunt insuficiente pentru onorarea integrală a obligațiilor, astfel că se recurge la surse imediate cum ar fi:

- împrumuturi de pe piața interbancară;
- lichidarea înainte de termen a unor active din portofoliu;
- împrumuturi de la banca centrală.

b) Când poziția lichidității este pozitivă, resursele de lichiditate depășesc necesarul, excedentul peste limita celui admisibil se plasează pe termen scurt sub forma depozitelor pe piața interbancară.

Riscul ratei dobânziei

Dobânda este suma ce revine proprietarului capitalului la rambursarea unui împrumut acordat sau prețul folosirii capitalului, precum și remunerarea riscului pe care îl implică împrumutul respectiv.

Rata dobânzii este pentru orice societate bancară principalul element de negociere cu clienții.

Riscul ratei dobânzii = sensibilitatea rezultatelor financiare la variația nivelului ratelor dobânzii
= acel risc de deteriorare a situației patrimoniale a băncii sub influența unei modificări adverse a nivelului dobânzilor pe piață.

În literatura de specialitate, riscul ratei dobânzii mai este definit ca fiind volatilitatea venitului net din dobândă și a valorii băncii datorată schimbărilor nivelului ratelor dobânzilor.

Din punct de vedere al acestui tip de risc o bancă își poate asuma un risc substanțial fie unul scăzut.

În cazul riscului substanțial, marja netă a dobânzii și valoarea de piață a capitalului în acțiuni prezintă variații mari în funcție de modificarea ratelor dobânzilor.

În cazul asumării unui risc scăzut, societatea bancară suferă puține modificări în performanțele ei datorită schimbărilor ratelor dobânzilor.

Factorii care influențează apariția și dezvoltarea riscului ratei dobânzii pot fi grupați astfel:

1) Factorii endogeni (importanți pentru gestionarea riscului, acțiunea asupra lor generând minimizarea expunerii la risc):

- strategia băncii;
- structura activelor și pasivelor băncii;
- volumul și valoarea creditelor;
- calitatea portofoliului de credite;
- eșalonarea scadențelor creditelor;
- scadența fondurilor atrase.

2) Factori exogeni (determinați de evoluția condițiilor economice generale):

- mediul economic existent;
- tipul de politică economică, monetară și financiar-valutară practică de autorități;

- corelarea politicii monetare a autorității centrale cu politica economică a guvernului;
- evoluția pieței interbancare;
- factori de ordin psihologic.

Riscul ratei dobânzii are 2 componente esențiale și anume:

- riscul venitului = riscul realizării unor pierderi în ce privește venitul net din dobânzi ca urmare a faptului că mișcările ratelor dobânzilor la împrumuturile luate nu sunt perfect sincronizate cu cele ale împrumuturilor acordate.

- Riscul investiției = riscul producerii unor pierderi în patrimoniul net ca rezultat al unor schimbări neașteptate ale ratei dobânzii.

Analiza riscului ratei dobânzii pornește de la clasificarea activelor și pasivelor bancare; după cum urmează:

- active și pasive cu dobânzi fixe care diferă ca scadențe și condiții de remunerare;
- active și pasive cu dobânzi variabile care au perioade de reevaluare mai mari sau baze de indexare diferite.

Gestiunea riscului ratei dobânzii

Obiectivul fundamental al gestionării riscului dobânzii este acela de a determina o marjă a dobânzii cât mai mare și cât mai stabilă în timp.

a. Gestiunea marjei dobânzii

Marja dobânzii * principalul indicator de rentabilitate bancară

* reprezintă diferența între veniturile obținute din dobânzi la creditele (împrumuturile) acordate și cheltuielile făcute cu plata dobânzilor la depozitele atrase de la alte societăți bancare, de la populație și de la agenții economici, precum și cele bonificate la certificatele de depozit.

b. Calculul și analiza indicatorilor riscului ratei dobânzilor

Determinarea indicatorilor globali de risc are ca bază de pornire gruparea elementelor de activ și pasiv în funcție de variația (sensibilitatea) veniturilor și cheltuielilor implicate de variația ratei dobânzii.

Prin active sensibile înțelegem instrumentele de credit cu dobânzi variabile, respectiv creditele și titlurile din portofoliul comercial.

Pasivele sensibile pot fi definite ca fiind depozitele cu dobânzi variabile și împrumuturile acordate de alte bănci sau banca centrală.

c. Gestionarea poziției băncii

În funcție de mărimea activelor și pasivelor cu dobânzi fixe se poate determina poziția băncii. Aceasta se calculează ca diferență între volumul activelor și volumul pasivelor cu dobândă fixă.

Poziția băncii poate fi:

a) Scurtă = volumul activelor cu dobânzi fixe < volumul pasivelor cu dobânzi fixe.

- situația este favorabilă pentru societatea bancară atunci când există o tendință crescătoare a ratelor dobânzilor.

b) Lungă = volumul activelor cu dobânzi fixe > volumul pasivelor cu dobânzi fixe.

- situația este favorabilă pentru societatea bancară atunci când există o tendință descrescătoare a ratelor dobânzilor.

c) Neutră = este situația aparent ideală pentru o societate bancară, dificilă de realizat. Această poziție împiedică societatea bancară să speculeze variația ratelor dobânzilor pe piață în favoarea sa.

Riscul insolvabilității (de capital)

Insolvabilitatea poate fi definită ca fiind incapacitatea pe termen lung a societății bancare de a satisface angajamentele sale de plăți. Insolvabilitatea poate fi o prelungire în timp a crizei de lichiditate, un rezultat al proastei gestionări a acesteia.

În conformitate cu Legea nr . 129/1998 privind procedura falimentului băncilor, o bancă considerată insolvabilă dacă se află în una din situațiile:

a) banca nu a onorat integral creanțele certe, lichide și exigibile de cel puțin 30 de zile;

b) valoarea obligațiilor băncii depășește activul său.

Riscul insolvabilității apare ca urmare a dezechilibrului pe scadențe între activele și pasivele bancare, a politicii de dobânzi precum și a neîndeplinirii contractului de credit către client.

În vederea evitării acestor norme un rol deosebit îl au cele care se referă la:

- asigurarea unui nivel minim al capitalului;
- o gestionare corectă și eficientă a lichidității;
- o politică de dobânzi echilibrată;
- respectarea unor norme clare, precise privind acordarea de credite;
- asigurarea garantării creditului;
- calculul și analiza rate de acoperire a riscului (raport procentual între fondurile proprii nete și creditele acordate, ponderate în funcție de gradul lor de risc).

Putem determina ca principale căi de reducere a influenței factorilor de risc:

- majorarea capitalului propriu;
- micșorarea pe cât posibil a riscului de portofoliu;
- crearea de rezerve (provizioane) pentru creanțe îndoielnice.

Băncile plasează mai ales banii împrumutați de la clienți obținând astfel principala parte a veniturilor. Deci ele sunt interesate să atragă un volum cât mai mare de depozite pe care să le plaseze, la un capital social dat, realizând astfel o rată a profitului cât mai mare. Ca urmare, ponderea capitalului în totalul pasivelor bancare scade (efectul de pârgie crește) și deci riscul de faliment. Această tendință negativă este contracarată de:

- creșterea ponderii veniturilor din servicii bancare în total venituri bancare (de exemplu, în multe țări occidentale a crescut ponderea comisioanelor în total Produs Intern Bancar de la aproximativ 15% în Japonia la circa 46% în Elveția);
- creșterea fondurilor bancare de rezervă și risc care sporesc astfel capitalul propriu.

În acest sens, guvernatorii băncilor centrale din țările „Grupului celor 10” s-au întâlnit la Basel și au elaborat „Acordul privind criteriile ce trebuie avute în vedere pentru stabilirea dimensiunii optime a capitalului unei bănci”. Prin această convenție a fost definit capitalul unei bănci, s-a stabilit nivelul minim de capital pe care trebuie să-l aibă o bancă (în funcție de dimensiunea riscului aferent activelor sale) și modul de calcul al indicatorului de adecvare a capitalului. În fond, un grad optim de adecvare a capitalului protejează societatea bancară de riscul de insolvabilitate. Un grad de adecvare al capitalului este utilizat ca punct de reper de către instituțiile financiare internaționale pentru acordarea de linii de credit. Totodată, agenții de supraveghere iau în considerare valoarea acestui indicator pentru acordarea licențelor bancare și în diversificarea activității bancare.

Problema insolvabilității bancare a făcut obiectul unor largi dezbateri în lumea bancară. Astfel, în 1988 Comitetul de la Basel privind Supravegherea Bancară a emis o serie de norme prin care se introduceau standarde de adecvare a capitalului ajustat în funcție de risc. Aceste norme aveau în vedere reducerea riscului prin stabilirea unei rate minime de solvabilitate a băncilor internaționale. Un obiectiv major la Acordului de la Basel I-a reprezentat îmbunătățirea capitalizării sectoarelor bancare și uniformizarea câmpului de acțiune a piețelor concurente (în special ale Marii Britanii și ale S.U.A.). O premisă a acestui Acord de la Basel a constituit-o mărirea capitalului ca tampon împotriva insolvabilității sau a pierderilor neprevăzute.

Principiile de bază privind adecvarea capitalului stipulate de Convenția de la Basel sunt:

- minimum 8% din activele ajustate în funcție de risc trebuie să fie deținute sub formă de capital de bază (capital de rang I + II);
- minimum 50% din capitalul băncii trebuie să fie din capital de rangul I;
- restul capitalului de bancă poate să fie format din capital de rangul II (capital suplimentar);
- sunt luate în calcul elementele din afara bilanțului (garanții, cambii);
- fiecare țară își poate stabili și aplica propriile criterii privind gradul de adecvare al capitalului, dar nivelul minim este cel stabilit prin Convenția de la Basel.

Observație:

În prezent Consiliul de la Basel a stabilit că pentru țările Europei Centrale și de Răsărit gradul de adecvare al capitalului să fie 12% dat fiind situația economico-financiară dificilă a acestor țări.

Societățile bancare românești sunt obligate să asigure în permanență un nivel corespunzător de solvabilitate.

Conform Normelor B.N.R. nr. 8/1999 privind limitarea riscului de credit al băncilor, limita minimă a indicatorului de solvabilitate calculat ca un raport între nivelul fondurilor proprii și expunerea netă va fi de 12%.

Riscul valutar

Riscul valutar = probabilitatea ca o variație a cursului valutar pe piață să ducă la diminuarea profitului net bancar

= probabilitatea ca o variație a cursului valutar pe piață să influențeze negativ marja dobânzii bancare.

Riscul valutar apare în urma executării de către bancă a unor operațiuni pentru clienții săi sau în nume propriu.

Componentele expunerii la riscul valutar

(1) Expunerea de translație

- apare în cazul băncilor cu activitate internațională, societățile afiliate trebuind să raporteze data și să-și consolideze rezultatele financiare în moneda țării de referință a societății mamă;
- se acoperă prin operații de hedging.

(2) Expunerea tranzacțională

- rezultă din faptul că o serie de operații se desfășoară în valută iar cursul fluctuează, influențând marja în țara de referință;

- poate fi semnificativă pe termen scurt și este acoperită prin operațiuni de hedging.

(3) Expunerea economică

- reflectă influența fluctuațiilor cursurilor valutare asupra valorii de piață a băncii.

OBSERVAȚIE – Valoarea de piață a băncii este calculată ca fiind valoarea actuală a tuturor veniturilor realizate în toate valutele de operare. Actualizarea se face folosind costul mediu ponderat al capitalului.

Poziția valutară globală

- est soldul net al creanțelor în devize față de pasivele în devize, ambele convertite în moneda de referință pentru comparabilitate;
- ca indicator prezintă avantajul oferirii unei imagini globale asupra expunerii valutare a băncii și prezintă dezavantajul oricărui indicator global și anume anularea practic a situației precise pe valute care trebuie gestionată în fapt.

Gestiunea riscului valutar

(1) Prin imunizarea băncii

- ajustarea periodică a pozițiilor valutare pentru a suprima pozițiile lungi și scurte;
- este o operație scumpă care nu permite să se speculeze o anumită poziție în funcție de tendința cursului valutar.

(1) Acoperirea riscului valutar

- folosirea unor metode și tehnici specifice în special a instrumentelor derivate (hedging).

Riscul de țară

Riscul de țară poate fi definit mai multe moduri:

(1) incertitudinea care apare atunci când există fonduri ce trebuie transferate în afara țării;

(2) evaluarea credibilității unei țări în special din punctul de vedere al plății datoriei externe;

(3) posibilitatea ca un stat suveran să nu dorească sau să nu poată să-și onoreze angajamentele față de partenerii externi;

(4) debitorii dintr-o țară care a contractat un împrumut să nu fie în măsură să-și onoreze angajamentele datorită unor factori independenți de voința sau capacitatea lor.

Analiza riscului de țară este o disciplină în sine. În urma acestei analize nu există răspunsuri sigure, întotdeauna se estimează. Această analiză

este făcută de către organisme specializate atunci când trebuie să se evalueze o țară care solicită un împrumut extern.

Organismele care efectuează astfel de analiză sunt:

- organismele financiare internaționale (FMI, BIRD, BERD);
- universități (în special americane);
- bănci comerciale autorizate;
- agenții specializate de rating (Institutional Investors, Euromoney, Standard and Poor, Moodz's, IBCA);

Componentele riscului de țară

A. Riscul politic

Acesta este legat de dorința țării de a-și îndeplini angajamentele externe. Instabilitatea politică poate genera pentru creditorii:

- repunerea în cauză sau regenerarea contractelor;
- limitarea sau interdicția investițiilor străine;
- limitarea sau interzicerea scoaterii de capital din țară;
- naționalizarea cu sau fără despăgubiri;
- refuzul de recunoaștere a angajamentelor făcute de guvernele precedente;
- oprirea plăților către exterior;
- interzicerea unor operațiuni de importuri/exporturi.

B. Riscul economic

Acest tip de risc este legat de capacitatea țării de a-și achita datoria externă. Riscul economic decurge din incapacitatea țării, a autorităților monetare de a transfera creditul (capital plus dobândă) obținut de o entitate publică sau privată deși întreprinderea poate fi solvabilă, lipsa rezervelor în devize determinând incapacitatea de plată. Acest tip de risc este strâns legat de riscul valutar, atât de variația cursului de schimb, cât și de măsurile de ordin guvernamental privind limitarea transferului de devize (risc politic).

Între riscul politic și cel economic există relații de independență, instabilitatea politică generând criza economică, iar criza economică determinând la rândul ei schimbări de regim politic.

C. Evaluarea făcută de agenții de evaluare

Agenții de evaluare sunt instituții specializate de rating sau alte organisme financiare abilitate care fac pe termen lung și mediu analize de risc de țară și de bancă.

Analiza riscului de țară este bazată pe un număr de criterii cantitative și calitative împărțite în patru clase de risc, reflectând rata individuală pentru țara respectivă.

Structura sistemului de punctaj.

Sistemul de punctaj se bazează pe considerații de ordin politic și economic prin luarea în calcul a clasificărilor realizate de agențiile de evaluare. Riscurile sunt ponderate în funcție de importanța lor față de rata de solvabilitate a țării. Punctele ponderate sunt însumate rezultând punctajul. Există patru clase de risc de țară și anume:

Clasa de risc 1: *risc foarte scăzut*, caracteristic țărilor industrializate. Acestor țări li se poate acorda împrumuturi pe termen lung.

Clasa de risc 2: *risc scăzut* caracteristic țărilor cu probleme financiare minore. Acestor țări li se pot acorda împrumuturi pe termen mediu de până la un an.

Clasa de risc 3: *risc crescut* caracteristic țărilor în dezvoltare în plin proces de reformă. Țările din această grupă pot beneficia de împrumuturi pe termen scurt de până la un an.

Clasa de risc 4: *risc foarte mare* caracteristic țărilor cu probleme economice serioase, cu datorii externe mari. În general acestor țări nu li se acordă împrumuturi sau li se acordă cu anumite restricții.

Riscul de bancă

Prin **risc de bancă** se înțelege expunerea unei bănci la:

- riscul de credit (atunci când acordă credite);
- imposibilitatea recuperării unor depozite plasate și a dobânzii aferente;
- posibilitatea închiderii bruște a unei bănci corespondente;
- posibilitatea fuziunii unor bănci corespondente;
- posibilitatea falimentului băncii partenere.

Riscul de credit apare la acordarea de credite, de garanții, la operațiuni de decontări externe, la plasamente, la operațiuni de trezorerie (FOREX, FUTURES, SWAP, BONDS, OPTIONS, EQUITIES). Natura expunerii de acest tip variază de la o activitate la alta, sau în cadrul diferitelor etape ale aceleiași tranzacții. De exemplu în cazul plasamentelor la bănci străine, expunerea este față de întreaga sumă a tranzacției plus dobânda. În cazul tranzacțiilor la termen în valute expunerea apare la diferența de preț dintre cel negociat și cel curent rezultând astfel necesitatea stabilirii limitelor de expunere.

Etapele stabilirii riscului de bancă

(1) determinarea pe fiecare bancă parteneră a sistemului de indicatori luați în calcul:

- locul băncii în cadrul țării și în lume;
- capitalul băncii;
- mărimea băncii;
- mărimea fondurilor atrase;
- profitabilitatea;
- gradul de adecvare al capitalului;
- lichiditatea.

Alți factori care se iau în calculul riscului de bancă pot fi:

a) Specifici sistemului bancar:

- situația prezentă a sistemului bancar;
- obiective strategice viitoare;
- vulnerabilitatea cíclică;
- concurența;
- vulnerabilitatea în fața schimburilor tehnologice în domeniu;
- structura cursurilor de schimb.

b) Specifici băncii partenere:

- calitatea managementului;
- puterea financiară;
- stabilitatea băncii partenere;
- perspectivele băncii partenere;
- relațiile băncii analizate cu o bancă parteneră;
- interesul față de banca parteneră;
- riscul și avantajul relației respective pe baza unor tranzacții anterioare;
- reglementări interne;
- cum și cine a făcut auditul;
- structura activelor;
- poziția pe piață;
- calitatea activelor;
- rentabilitatea;
- cum este elaborat bilanțul;

(2) Stabilirea limitelor de expunere față de băncile partenere în funcție de structura tranzacțiilor.

Limitele de expunere se stabilesc pe valute, pe țări și pe categorii de operațiuni. La nivelul B.C.R. limitele de expunere se calculează pe următoarele categorii de tranzacții:

Categoria I – depozite colaterale t decontări comerciale sau operațiuni de trezorerie;

Categoria II – decontări comerciale și necomerciale (cumpărări de CEC-uri de călătorie, cumpărarea/negocierea CEC-urilor bancare, trate emise de bancă în nume propriu, confirmări de acreditive, emitere de garanții, avalizarea cambiilor –180 zile, 360 zile- cumpărarea cambiilor, a biletelor de ordin emise

acceptate și avalizate de bancă până la 180 de zile, acceptarea în garanție a concesiunilor încasate din acreditive).

Categoria III – plasamente;

- plasamente, împrumuturi, depozite până la 90, 180, 360 de zile
- contul NOSTRO.

Categoria IV – schimb valutar/trezorerie (decontări zilnice, contracte până la maximum 180 zile).

Categoria V – servicii de custodie.

Utilizarea instrumentelor derivate pentru acoperirea riscului valutar și riscului ratei dobânzii

Prin **instrumente derivate** se înțelege o întreagă clasă de active financiare care sunt în fapt contracte de vânzare-cumpărare a unor instrumente financiare clasice numite instrumente principale.

T i p u r i d e i n s t r u m e n t e d e r i v a t e

A. Contractul la termen simplu (FUTURES)

- este un acord sau o înțelegere referitoare la vânzarea sau cumpărarea unei valute sau unui activ financiar la un preț dat, la un moment în viitor ;

- se încheie pentru obligațiuni (guvernamentale și euroobligațiuni), bonuri de tezaur, certificate de depozit, depozite la termen în eurovalute.

Băncile folosesc FUTURES cu rate ale dobânzii pentru două operații distincte:

a) Protecția activelor - presupune transformarea scadenței pentru activul dat.

La active :

- extinderea scadenței se realizează prin *cumpărarea* de contracte FUTURES (long);

- reducerea scadenței se realizează prin *vânzarea* de contracte FUTURES (short);

La pasive :

- extinderea scadenței se realizează prin *vânzarea* de contracte FUTURES (short);

- reducerea scadenței se realizează prin *cumpărarea* de contracte FUTURES (long);

Obiectivele generale ale utilizării contractelor FUTURES :

- menținerea valorii de piață a A/P;
- reducerea riscului de diminuare a venitului net al băncii.

B. Contractul la termen cu opțiune (OPTIONS)

- reflectă dreptul dar **nu** și obligația de cumpărare sau vânzare a unui activ financiar la un preț dat în orice moment în cadrul duratei de valabilitate a contractului;

- se folosește pentru acțiuni, bonuri de tezaur, obligațiuni guvernamentale, instrumente ipotecare, indici bursieri.

Tipuri de contracte OPTIONS:

- 1) CALL-OPTIONS = cu opțiune de cumpărare în funcție de sensul operației;
- 2) PUT-OPTIONS = cu opțiune de vânzare la un preț dat de un anume termen limită.

În cazul băncilor, acest tip de contracte se folosește pentru protecția unui gap A/P sensibil astfel:

- PUT pentru băncile cu poziție scurtă;
- CALL pentru băncile cu poziție lungă.

C. Contracte la termen cu schimb SWAP

- confirmă acordul celor două părți implicate în schimbarea între ele a două fluxuri de dobânzi plătite pentru o valoare negociată a capitalului împrumutat (în funcție de valoarea A/P ale celor două părți).

Caracteristici ale contractelor de tip SWAP :

- a) Dintre cele două fluxuri de dobânzi, unul este calculat la rate fixe ale dobânzilor iar celălalt la rate variabile sau ambele sunt la rate variabile;
- b) Scadența este mai mare (de regulă un an);
- c) Plățile se compensează periodic;
- d) Se transferă efectiv obligația netă a plătitorului.

Toate aceste instrumente derivate se pot negocia la bursă (instrumente standardizate) sau pe piața OTC (instrumente individualizate).

4. Banca Națională a României

B.N.R. a fost înființată la 11/23 aprilie 1880. Ministrul de Finanțe de atunci, Ion Câmpineanu, a devenit primul guvernator, Eugeniu Carada – adevăratul ctitor – a condus organizarea și funcționarea Imprimeriei alături de Emil Costinescu, iar Theodor Ștefănescu s-a ocupat de organizarea contabilă a băncii.

Datorită unor conjuncturi economico-politice existente în timpul evoluției, B.N.R. a preluat atribuțiile statului în ceea ce privește politica banilor. Această bancă s-a detașat de celelalte bănci și datorită faptului că, odată cu preluarea atribuțiilor statului în materie monetară, a dobândit și o poziție de lider între celelalte bănci, ea fiind cea care făurește și conduce politica monetară la nivelul statului. Prin această evoluție, banca centrală a devenit autoritatea monetară în stat. Din această poziție centrală a dominat și apoi a monopolizat emisiunea monetară.

Ca urmare a modificării obiectivelor, băncile centrale s-au orientat spre activități specifice: creditarea băncilor, menținerea cursului oficial al monedei naționale, controlarea inflației, promovarea producției și creșterea gradului de ocupare al forței de muncă. În general, băncile centrale apărute ca societăți pe acțiuni funcționează astăzi cu capital de stat.

Evoluția monetară a țărilor dezvoltate a adus în prim plan câteva modalități de realizare a sistemului bancar în care autoritatea monetară este reprezentată de o unică bancă: banca centrală.

5. Autorizarea, reglementarea și supravegherea prudențială a băncilor

Anii de tranziție la economia de piață au condus la acumularea unor probleme, dintre care menționăm:

- deteriorarea performanțelor financiare ale agenților economici, care a condus la transformarea unora dintre aceștia în clienți rău platnici;
- lipsa unei piețe lichide pentru valorificarea garanțiilor aferente creditelor acordate de bănci;
- o legislație favorabilă debitorului (în sensul că aceasta nu prevede sancțiuni eficiente împotriva celor care nu rambursează creditele primite);
- manifestarea unui comportament inadecvat din partea proprietarilor (cum ar fi: transferarea de către stat a unor probleme aparținând economiei reale în sectorul bancar, neglijarea exercitării controlului asupra managementului băncilor de către unii acționari privați sau acordarea preferențială de credite unor firme);

- practicarea de către management a unor politici de creditare necorespunzătoare, mergând de la incompetență până la fraudă;

- decapitalizarea băncilor, cu precădere a celor cu capital social exprimat în lei, prin impozitarea profiturilor neajustate cu rata inflației și a veniturilor din dobânzi neîncasate;

- captivitatea unor bănci, cu precădere a celor cu capital majoritar de stat, față de unii debitori mari din același tip de proprietate;

- limitarea accesului băncilor comerciale românești la finanțarea externă (ca urmare a înrăutățirii succesive a rating-ului de țară).

Toate aceste probleme au creat premisele declanșării unei crize sistemice a sectorului bancar. În fapt, problemele erau localizate la câteva bănci, în special la : Bancorex, Banca Agricolă, BankCoop, Banca Albina, FNI, Banca Turco-Română. Pondere ridicată a acestor bănci în volumul activelor bancare a reliefat dimensiunea implicațiilor pe care acestea au avut-o asupra sistemului bancar.

Dacă problemele acumulate în sistemul bancar erau deosebit de grave, în schimb posibilitățile de abordare a lor de către B.N.R. erau substanțial mai bune decât în anii anteriori. Astfel, prin adoptarea noilor legi bancare (Legea nr. 58/1998 – Legea bancară, Legea nr. 101/1998 privind Statutul B.N.R. și Legea nr. 83/1998 privind procedura falimentului băncilor), a fost întărită substanțial capacitatea de acțiune a băncii centrale pe linia supravegherii bancare. Pe de altă parte, la nivelul Guvernului s-a manifestat un angajament real privind asanarea sistemului bancar. În același timp, numirea la finele anului 1998 a noului Consiliu de administrație al B.N.R. a creat premisele implementării unei noi strategii pe termen lung privind sectorul bancar.

Întărirea controlului prudential

În aceste condiții, la începutul anului 1999 a fost demarat de către B.N.R. un program de restructurare a sistemului bancar destinat prevenirii riscului de sistem, cu impact imediat asupra sectorului bancar, vizând în mod deosebit următoarele direcții:

- rezolvarea situației băncilor-problemă;

- îmbunătățirea calității supravegherii prudenciale a băncilor, concretizată, în principal, în introducerea unui sistem de *rating* bancar și de avertizare timpurie asupra tendințelor negative din activitatea băncilor, îmbunătățirea cadrului legislativ privind reglementarea conduitei prudenciale în sectorul bancar, reorganizarea activității de supraveghere, creșterea exigenței în sancționării băncilor și, nu în ultimul rând, în menținerea unei politici prudente de autorizare a unor noi bănci;

- îmbunătățirea funcționării mecanismului de garantare a depozitelor.

Rezolvarea situației băncilor-problemă

1. Având în vedere situația specifică a băncilor mari, cu capital majoritar de stat, și ținând seama de riscul de sistem pe care l-ar fi putut genera intrarea unor astfel de bănci în încetare de plăți, B.N.R. a contribuit, alături de Guvern, la identificarea soluțiilor pentru asanarea lor financiară, urmărind, totodată, menținerea sub control a costurilor operațiunilor și minimizarea impactului monetar al restructurării financiare.

2. O decizie majoră de politică economică a constituit-o înființarea Agenției de Valorificare a Activelor Bancare, instituție creată la începutul anului 1999 cu scopul de a prelua de la băncile cu capital majoritar de stat, aflate în proces de restructurare și/sau privatizare, creditele din categoria „îndoielnic” și „pierdere”, precum și activele extrabilanțiere din aceeași categorie, în vederea recuperării acestora de la debitori. Sprijinită de experți ai Băncii Mondiale, B.N.R. și-a adus din plin contribuția la soluționarea problemelor tehnice legate de înființarea AVAB.

3. Cea mai serioasă amenințare pentru sistem a fost, indiscutabil, creată de Bancorex, atât datorită dimensiunilor sale (cea mai mare bancă din România din punct de vedere al volumului activelor) cât și faptului că pe plan internațional era asimilată, din punct de vedere al imaginii, statului român.

4.1 Situația financiară precară înregistrată de bancă la începutul anului 1999, rezultată în urma acumulării, în anii anteriori, de credite neperformante și angajamente extrabilanțiere asumate de bancă (care reprezentau la 31 decembrie 1998 aproximativ 80 % din portofoliul de credite), a constituit motivul pentru care aceasta a intrat, practic, în încetare de plăți în luna februarie 1999. În fapt, problemele de lichiditate ale băncii erau evidente pentru întregul sistem încă din ultima parte a anului 1998, când banca se împrumuta de pe piața interbancară cu dobânzi ce au atins un nivel mediu de 265 %. În acest context, în vederea reducerii riscului de sistem, B.N.R. a intervenit prin acordarea de credit special (care, în timp, a însumat aproximativ 9500 miliarde lei) și a hotărât instituirea regimului de administrare specială a băncii începând cu data de 1 martie 1999, prin numirea unui administrator special (ale cărui atribuții principale au constat în asigurarea condițiilor pentru conservarea activelor și încasarea creanțelor în interesul deponenților și al altor creditori).

4.2 În același timp, au fost adoptate o serie de măsuri de restructurare financiară și operațională a băncii, menite să contribuie la redresarea situației acesteia și la reducerea riscului de sistem, indus, pe de o parte, de volumul mare de disponibilități și depozite atrase de la populație, iar pe de altă parte, de ponderea mare a volumului depozitelor atrase de pe piața interbancară (care, prin nerestituire, puteau genera, la nivelul unor bănci, crize majore de lichiditate sau chiar intrarea lor în încetare de plăți).

4.3 Realizarea măsurilor de restructurare financiară a băncii a impus crearea unui cadru legislativ care a vizat în principal reducerea bilanțului Bancorex prin următoarele acțiuni:

- transferarea activelor neperformante (în sumă netă de 10465,1 miliarde lei) la AVAB;
- preluarea de către Banca Comercială Română a depozitelor în lei și în valută deținute de persoanele fizice (716,3 miliarde lei și 78,4 milioane dolari SUA), a depozitelor în valută ale Societății Naționale de Telecomunicații Romtelecom (152 milioane dolari SUA), precum și a depozitelor în lei și în valută ale unor instituții care nu înregistrau datoriile față de Bancorex (40,9 miliarde lei și 13,2 milioane dolari SUA).

4.4 De asemenea, în vederea reducerii costurilor aferente activității și diminuării pierderilor înregistrate de bancă, în perioada administrării speciale au fost luate o serie de măsuri care au vizat restructurarea operațională a băncii, concretizate în:

- reducerea numărului de salariați corespunzător volumului de activitate desfășurat de bancă;
- închiderea unor unități teritoriale;
- reducerea nivelului cheltuielilor administrative, etc.

4.5 Întrucât măsurile adoptate au vizat doar asanarea băncii în vederea reducerii riscului de sistem și a pierderilor lunare, nerezolvând problemele de fond cu care s-a confruntat banca, s-a impus cu necesitate adoptarea unor acte normative care să reglementeze procesul de finalizare a restructurării băncii și de fuziune prin absorbție cu Banca Comercială Română (Ordonanța Guvernului nr. 39/1999), varianta fuziunii fiind preferată lichidării. Astfel, la data de 30 iulie 1999, Adunarea Generală extraordinară a acționarilor Bancorex a aprobat fuziunea prin absorbție a băncii cu Banca Comercială Română. Totodată, prin Hotărârea B.N.R. nr. 9 din 31 iulie 1999, băncii i-a fost retrasă autorizația de funcționare, iar la data de 21 octombrie 1999 (data radierii de la Oficiul Registrului Comerțului a mențiunilor referitoare la Bancorex) s-a finalizat fuziunea prin absorbție cu Banca Comercială Română.

4.6 Prevederile Ordonanței Guvernului nr. 39/1999, cu modificările și completările ulterioare, au dat posibilitatea menținerii activității Băncii Comerciale Române la parametri cât mai apropiați de cei anteriori fuziunii. În acest scop, ordonanța a prevăzut o serie de măsuri care au permis Băncii Comerciale Române să preia de la Bancorex doar partea viabilă a activității acesteia, activele neperformante, bilanțiere și extrabilanțiere, în sumă netă de 3801,7 miliarde lei, fiind transferate la AVAB la finele anului 1999.

5. Deteriorarea poziției financiare și prudențiale constatată la Banca Albina și la Banca Generală de Credit și Promovare – BankCoop a constituit motivul sancționării acestora de către B.N.R. prin limitarea operațiunilor, trecerea la un regim special de decontare a operațiunilor interbancare și instituirea regimului de supraveghere specială (începând cu data

de 7 aprilie 1999, în cazul Băncii Albina, și cu 26 aprilie 1999, în cazul BankCoop).

6.1 Situația deosebit de gravă a Băncii Albina, fără posibilități reale de redresare, a determinat B.N.R. să hotărască retragerea autorizației de funcționare (începând cu data de 13 mai 1999) și introducerea în justiție a cererii pentru declanșarea procedurii falimentului (admisă de instanța de judecată la data de 25 mai 1999), controlul asupra băncii fiind ulterior preluat de lichidatorul desemnat de tribunal. În perioada 15 iulie-24 august 1999 au fost efectuate prin Fondul de garantare a depozitelor în sistemul bancar plățile compensatorii (în sumă de 361 miliarde lei) pentru depozitele persoanelor fizice, acestea fiind, de altfel, și primele plăți efectuate de Fond de la înființarea sa.

6.2 În ceea ce privește BankCoop, înregistrarea unui patrimoniu net negativ, precum și adâncirea crizei de lichiditate au condus la încetarea plăților de către bancă, situație posibil de depășit numai pe baza unei recapitalizări a acesteia. În condițiile în care soluțiile potențiale de redresare a băncii au fost epuizate, Consiliul de administrație al B.N.R. a introdus, în data de 19 noiembrie 1999, la Tribunalul București, cererea de declanșare a procedurii de faliment, cerere admisă prin Sentința civilă din 8 februarie 2000. Au fost numiți lichidatorii băncii și a fost inițiată acțiunea de efectuare a plăților compensatorii către deponenți prin Fondul de garantare a depozitelor în sistemul bancar.

7. Costurile suportate de stat aferente restructurării Bancorex și a Băncii Agricole, prin transferarea la AVAB a activelor neperformante, s-au ridicat la 13558 miliarde lei și, respectiv 591 milioane dolari SUA. La aceste sume s-au adăugat cheltuielile Fondului de garantare a depozitelor în sistemul bancar cu plata compensațiilor către deponenții de la Banca Albina, în valoare de 361 miliarde lei.

8. Un caz aparte îl constituie grupul celor trei bănci (Dacia Felix, Credit Bank și Columna), aflate în diverse stadii ale procedurilor de reorganizare sau faliment judiciar, prevăzute de Legea nr. 64/1995.

8.1. În cazul băncilor Dacia Felix și Credit Bank, B.N.R., în calitate de creditor, a declanșat, încă din cursul anului 1996, acțiuni în instanță în vederea reorganizării sau lichidării acestora.

8.1.1. Prin sentința pronunțată de Tribunalul Cluj, în data de 24 noiembrie 1998, s-a hotărât reluarea activității Băncii Dacia Felix, în temeiul legii menționate mai sus, pe baza unui plan de reorganizare. Varianta refăcută a planului de reorganizare a fost aprobată de către Tribunalul Cluj – Secția comercială și contencios administrativ la data de 18 octombrie 1999, dată la care s-a stabilit și un administrator judiciar. B.N.R. a contestat pe toate căile legale planul de reorganizare, considerându-l necorespunzător cerințelor de redresare a băncii. La sfârșitul anului 1999, justiția urma să se pronunțe asupra recursului în anulare introdus de B.N.R. .

8.1.2. În ceea ce privește Credit Bank, prin decizia civilă a Curții Supreme de Justiție din data de 22 aprilie 1999, hotărârea B.N.R. de retragere a autorizației de funcționare a băncii a devenit definitivă și irevocabilă. Ulterior, la data de 22 iunie 1999, s-a hotărât declanșarea procedurii judiciare în baza Legii nr. 64/1995, numindu-se, în acest sens, un judecător sindic. Până la sfârșitul anului 1999 Credit Bank nu a fost încă declarată în stare de faliment.

8.2 În urma proceselor inițiate de cei doi mari creditorii ai săi, CEC și Fondul Proprietății de Stat, Banca Columna a fost declarată insolvabilă începând cu data de 25 noiembrie 1998, intrând în reorganizare judiciară conform prevederilor Legii nr. 64/1995. La data de 4 februarie 1999, banca a prezentat judecătorului sindic planul de reorganizare care, până în prezent, nu a fost discutat în adunarea creditorilor, întrucât banca a contestat declarațiile de creanțe formulate de către o parte dintre aceștia.

Îmbunătățirea cadrului legislativ

1. În contextul noului statut al B.N.R., al noii legi bancare și al Legii privind procedura falimentului băncilor, care au condus la consolidarea independenței și autorității băncii centrale, amendarea legislației secundare (norme, circulare și alte reglementări ale băncii centrale) a vizat întărirea capacității B.N.R. de a reglementa, supraveghea și, în caz de necesitate, de a închide băncile cu probleme, precum și crearea premiselor unei supravegheri bancare mai eficiente și a unui cadru legislativ coerent și compatibil cu reglementările în domeniu ale Uniunii Europene.

2. Reglementările emise de B.N.R. au adus o serie de elemente noi, cum ar fi:

- obligativitatea băncilor de a majora capitalul social la un nivel de minimum 100 miliarde lei până la 30 aprilie 2000 (Normele B.N.R. nr. 5 din 15 aprilie 1999), pentru a adapta nivelul capitalului la cel prevăzut de directivele în domeniu ale Uniunii Europene;

- obligativitatea băncilor de a adopta un comportament prudential ameliorat prin provizionarea integrală a dobânzilor restante de 90 zile aferente creditelor acordate clientelei nebankare, precum și a creditelor acordate și a plasamentelor efectuate la bănci, restante de 30 de zile, indiferent de nivelul garanțiilor materiale constituite (Circulara B.N.R. nr. 6 din 26 aprilie 1999);

- sporirea exigenței privind rata minimă de solvabilitate a băncilor (prin majorarea acesteia de la 8 la 12 %), limitele de expuneri mari și împrumuturile acordate persoanelor aflate în relații speciale cu banca (Normele B.N.R. nr. 8 din 1 iunie 1999), în scopul transformării acestora în instituții stabile, capabile să facă față dificultăților reale și să reziste la influențele din afara sistemului bancar;

- crearea unui instrument operațional necesar aplicării legii falimentului bancar prin stabilirea metodologiei privind calculul valorii activului și pasivului băncilor, în vederea stabilirii stării de insolvabilitate a acestora (Normele B.N.R. nr. 9 din 27 septembrie 1999);

- sporirea exigenței privind autorizarea băncilor prin actualizarea reglementărilor în conformitate cu Legea bancară nr. 58/1998, modificările acestora vizând, în principal, conținutul documentației prezentate la solicitarea autorizației de funcționare, obligativitatea vărsării integrale a capitalului social la constituire, precum și definirea experienței financiar-bancare în cazul conducătorilor băncii și al cenzorilor (Normele B.N.R. nr. 2 din 22 ianuarie 1999, modificate prin Normele nr. 10 din 20 decembrie 1999);

- stabilirea condițiilor în care pot fi operate modificări referitoare la denumirea băncii, sediul social, obiectul de activitate, nivelul capitalului social, acționarii semnificativi, desemnarea unor noi persoane în conducerea băncii, extinderea rețelei teritoriale, deschiderea de reprezentanțe în străinătate, auditorul independent (Normele B.N.R. nr. 3 din 22 ianuarie 1999, modificate prin Normele nr. 11 din 20 decembrie 1999);

- reglementarea medului de organizare și funcționare a Centralei Riscurilor Bancare, stabilindu-se structura informațională a acesteia, organizarea și gestionarea Registrului Central al Creditelor și a Registrului Creditelor Restante, precum și difuzarea informației către utilizatori, permițând astfel băncilor să se informeze în timp util asupra solicitanților de credit rău platnici (Regulamentul B.N.R. nr. 1 din 21 mai 1999).

3. Crearea CRB (Centrala Riscurilor Bancare). Potrivit regulamentului nr. 1 din 21 mai 1999, CRB se ocupă cu prevenirea și limitarea riscurilor de plată și de credit. CRB va fi un serviciu de informare a băncilor privind debitorii și creditele lor. Ea va fi o sursă de informații pentru B.N.R. în ceea ce privește activitatea de credit. Înființarea CRB va suplini actuala absență a unei surse centralizate de informații privind creditele acordate diverșilor debitori și comportamentul de plată al acestora. Noua centrală va prelucra informații de risc bancar referitoare la un debitor sau la operațiilor în lei sau valută ale băncilor cu acel debitor. Dreptul de acces necondiționat va fi asigurat către B.N.R. și orice persoană declarantă iar cu autorizarea creditorului către orice bancă. Asemenea instituții funcționează deja în Polonia, Cehia și Ungaria.

Pe fondul problemelor cu care s-a confruntat sistemul bancar, B.N.R. a fost permanent preocupată de menținerea încrederii populației în sistemul bancar. Măsurile luate în această direcție au vizat îmbunătățirea cadrului legislativ privind activitatea Fondului de garantare a depozitelor în sistemul bancar (Ordonanța de Urgență a Guvernului nr. 110/1999 pentru modificarea și completarea Ordonanței de Urgență a Guvernului nr. 39/1996), modificările aduse vizând atât flexibilizarea funcționării schemei de garantare a depozitelor, prin precizarea clară a momentului intervenției Fondului și scurtarea termenului de efectuare a plăților, cât și suplimentarea contribuțiilor anuale ale

băncilor și prin autorizarea B.N.R. de a acorda împrumuturi Fondului, atunci când resursele acestuia sunt depășite de obligațiile sale de plată.

Operaționalitatea Fondului a fost demonstrată în cazul falimentului Băncii Albina, situație în care acțiunea de acordare a compensațiilor către deponenții persoane fizice a fost finalizată în 40 de zile.

Existența mecanismului de asigurare a depozitelor este de natură să limiteze riscul de sistem pe care l-ar putea genera încetarea activității unei bănci. Este posibilă astfel exercitarea unei supravegheri ferme, prin utilizarea unor pârghii specifice economiei de piață, mergând până la falimentul băncilor neperformante. Această consecință nu este de dorit dar, când situația o impune, societatea trebuie să-și asume costurile asanării sistemului bancar.

Reorganizarea activității de supraveghere

Reorganizarea activității de supraveghere din cadrul B.N.R. a urmărit eficientizarea acesteia prin integrarea funcției de supraveghere în cadrul unei singure direcții și printr-o mai bună alocare a resurselor interne existente. Posturile noii direcții, în număr de 101, au fost ocupate prin preluarea personalului din Direcția generală autorizare, reglementare și supraveghere prudențială a băncilor și din Direcția generală de control.

Realizarea procesului de restructurare a permis conducerii B.N.R. fixarea pentru perioada imediat următoare a unui obiectiv ambițios, respectiv reducerea la un an a ciclului de inspecție la sediul băncilor, de la durata anterioară de doi ani.

Creșterea exigenței în verificarea și sancționarea băncilor

Ca urmare a intensificării acțiunilor de supraveghere la sediul băncilor au fost realizate în totalitate programele de inspecție aprobate de conducerea B.N.R. , desfășurându-se acțiuni de control la un număr mare de bănci.

Obiectivele specifice ale acțiunilor de inspecție la fața locului au vizat: respectarea legislației și a reglementărilor în vigoare; adecvarea capitalului social în funcție de natura și mărimea riscurilor, de volumul și evoluția activelor-problemă, precum și de nivelul alocărilor pentru pierderi din credite; adecvarea politicilor, procedurilor și practicilor de împrumuturi și investiții; gradul de concentrare a riscurilor; volumul și evoluția activelor clasificate în categorii necorespunzătoare; împrumuturile acordate persoanelor aflate în relații speciale cu banca; nivelul, evoluția și stabilitatea veniturilor, precum și sursele acestora; nivelul cheltuielilor de operare; vulnerabilitatea la riscurile pieței; tranzacțiile cu titluri de valoare; capacitatea băncii de a asigura adecvarea capitalului prin reinvestirea profitului; eficiența politicilor și a practicilor de asigurare și gestionare a lichidității; strategiile de administrare a

fondurilor; sistemele informatice de administrare și planurile de finanțare; capacitatea managementului de a identifica, măsura, monitoriza și controla riscul activităților desfășurate de bancă; acuratețea, operativitatea și eficiența informației managementului și a sistemelor de monitorizare a riscului; adecvarea sistemelor de audit și control intern; receptivitatea la recomandările auditorilor și ale autorității de supraveghere; performanța generală a instituției și profilul său de risc.

Introducerea sistemului de *rating* bancar și avertizare timpurie

Noul Sistem de Rating Bancar și Avertizare Timpurie (CAMPL) constituie un instrument util de lucru pentru evaluarea situației instituțiilor bancare, în scopul identificării, într-o fază incipientă, a acelor bănci care sunt ineficiente sub aspect financiar și operațional sau manifestă evoluții periculoase, solicitând o atenție sporită din partea autorității de supraveghere. Depistarea din vreme a dificultăților semnalate va contribui, alături de constatările rezultate din inspecțiile la sediul băncilor, la fundamentarea deciziilor în activitatea de supraveghere.

Sistemul se bazează pe evaluarea a cinci componente (adecvarea capitalului – C, calitatea activelor – A, management – M, profitabilitate – P, lichiditate – L), care reflectă într-o manieră uniformă și cuprinzătoare condiția financiară a unei bănci, în conformitate cu legislația și cu reglementările bancare în vigoare. Fiecare dintre cele cinci componente este evaluată pe o scară de valori cuprinsă între 1 și 5 (1 reprezentând cel mai performant nivel, iar 5, cel mai scăzut). De asemenea, fiecărei bănci i se acordă un rating compus, pentru care se aplică un punctaj de la 1 la 5, determinat pe baza evaluării celor cinci componente specifice de performanță.

Identificarea posibilităților de remediere a situației financiare și de înlăturare a deficiențelor semnalate prin Sistemul de rating bancar și avertizare timpurie constituie subiectul principal al analizelor periodice efectuate de B.N.R. cu conducerile băncilor aflate în dificultate, cu auditorii independenți și cu Asociația Română a Băncilor.